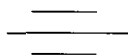

I dream of rain
I gift my gaze to empty skies above
I close my eyes, this rare perfume
Is the sweet intoxication of her _____
Listen to the song and check.

Miután a tanulók érdeklődését felkeltettük, több témakör kibontására van lehetőségünk. Az egyik ilyen témakör a Hideg és forró sivatagok, míg egy másik a Szerelem lehet. Az első témakörön belül a tanulók kutatómunkát végeznek (könyvtár, Internet), és különböző tevékenységeken keresztül – mint például növények és állatok csoportosítása, jellemzése, totó összeállítása, vetélkedő stb. – a sivatagok élővilágával, az ott élő emberek életével és szokásaival ismerkednek meg. A Szerelem témakörben híres történelmi párokról, sztár házaspárokról gyűjtenek információt. Emellett kérdőívet állítanak össze, felmérést végeznek a csoporton belül, jellemzést készítenek az ideáljukról, bemutatkozó levelet írnak, és arról vitatkoznak, hogy mit jelent a szerelem.

Összegzésként azt mondhatom, hogy tapasztalataim szerint érdemes a zenével foglalkozni az idegen nyelvi órán, mert felkelti a tanulók érdeklődését, és biztosítja az idegen nyelv elsajátításához szükséges motivációt. A zene és a zene kapcsán felmerülő egy-egy témakör lehetőséget ad olyan tevékenységek végzésére, amelyekbe azok a tanulók is bevonhatók, akik egyébként befelé fordulnak, szoronganak, vagy nehézségekkel küzdenek az idegen nyelv tanulásában. A zene ráadásul számtalan olyan témát vet fel, amelynek segítségével a nyelv elsajátítása célkitűzésből a környező világ megismerésének eszközévé válhat.

DR. KOVÁCS ESZTER
egyetemi tanár
Pannon Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék
Veszprém

Pilinszky János: Apokrif című költeményének értelmezése szövegtani keretben

A költői szövegek szövegtani szempontú megközelítése a nyelvtudomány kitágult határait, s azok alkalmazására is szeretné felhívni a Tisztelt Olvasó figyelmét! Napjainkban a technika világa „behozta” a fiataloknak az információ-áradatot a szobába, ennek nyelvileg komoly veszélye van, ugyanis egyre nő azok száma, akik nehezen vagy nem képesek verbalizálni az ismeretanyagot.

Ne engedjük, hogy a vizualitás kiszorítsa a verbalitást! A nyelvhasználat fejlesztése, a nyelvi megnyilatkozás értő, igényes módjának alkalmazása mindannyiunk legfőbb feladata! Az érettségi vizsgákon központi helyet kapott a szövegtan: a szövegértés, a szövegalkotás. A szövegtani ismeretek alkalmazása több tényező (életkor, szövegfajta...) függvénye. A költői szövegeknél a műelemzési gyakorlata gazdagíthatja, s elfogadja a szubjektív jelentéslehetőség kibontását...

Pilinszky János nyelvi egyszerűsége, formai tisztasága, a megfogalmazás tömörsége valószínű iskolát teremtett. Kevés olyan költőnk van, akinek költészete oly mértékben eltávolodott a költő személyétől, mint Pilinszkyé.

Költészete emberközponitú, az emberi lét alapkérdéseivel szembesít. A magányos, elárvult ember bizonytalanságélményét közvetíti, a kitaszított sorsú ember létélményét adja vissza.

A második korszaka a „*Harmadnapon*” kötet (1959) verseit tartalmazza. Ennek a korszaknak meghatározó jellegzetessége az apokaliptikus, apokaliptikus vízió. Pilinszky ezekben a versekben (pl. *Mire megjössz, Senkiföldjén, Egy KZ-láger falára, A szerelem sivataga, Jelenések VIII. 7., Apokrif, Utószó*) megvalósítja a misztikus személyiség csodáját, de az önmegsemmisítés elszenvetésére mégis fenntartja, sőt fokozza azt, mozgósítván erre a lélek minden erejét.

A verscímekeket vizsgálva e címek kategóriáját a biblikus és vallásos referenciák adják, többek között az *Apokrif*, a *Jelenések VIII. 7.*, a *tékozló fiú keresése*, a *Harmadnapon* stb. A koncentrációs táborok szörnyűségeit idéző címek a költőt belehelyezik egy történelmi korszakba, a bibliai címek viszont egy évezredes hagyományhoz kötik, azoknak az alkotóknak a sorához, akik a Biblia szelleméből merítik ihletüket.

A koncentrációs táborok világának iszonyata, az evangéliumok szelleme, az örület és a halál kísértése, az alkotás szentsége és a transzcendencia reménye formálják ki annak a csodálatos költészetnek a szövevényes világát, amely tulajdonképpen egy vékonyka kötetbe belefoglalható. Pilinszky csak a lényegről kíván szólni, ezért keveset beszél és nagy gondossággal válogatja meg szavait. Szókincse éppoly körülhatárolt, mint maga az életmű; innen a címek szokatlan fontossága.

A kötet kulcsszavai: *éhség, látás, tanúság*. Ezek a fogalmak a mű íves struktúráját adják, amelynek középpontjában helyezkedik el a *Jelenések VIII. 7.* és az *Apokrif*, majd a feszültség oldódik. A látás nem külső, hanem a semmi belső látása. A visszahúzó Teremtő és a könyvet felnyitó Bárány közötti látható világ – akár a semmi. Mégis, csak ezt látjuk, csak ebben látunk vakon. Tehát megállapíthatjuk, hogy Pilinszky verseit szövevényes motívumháló fogja össze, ez jellemzi az „Apokrif” című költeményét is.

Pilinszky eszménye az önfelelt egyszerűség. A vers nem akar profétizálni vagy megváltani, hanem a mű a feltétlen önátadás pillanatától nyílik meg az olvasó előtt. A Pilinszky-vers analízis eredménye és nem a képek kirakós játékból születik. A teremtő képzelet elemezhetetlen egyszerűséget törekszik elérni: úgy mutat képet, hogy háttal legyünk a tükörnek.

Pilinszky költészetének nem a misztikus életérzés ad jelleget, hanem a határozott erkölcsi tudat. Gyakorlati erkölcsöt hirdetett, személyes moráljának tengelyében a szeretet fogalma áll.

Az „Apokrif” időszemléletét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a jelen idő folyamatossága táplálja a versét, s bár akadnak nyelvtanilag tekintve múlt idejű igealakok, de a szemantikai irányuk szerint ezek is jelen idejűek. A jövő pedig csak egyetlen viszony a halál, a végítélet kapcsán tűnik elénk. A végleges magány lezárja a jövőbe tekintést és az előre gondolás minden útját. Pilinszky világát kozmikusnak érezzük, hogy versei az időnek és térnek végtelenségébe avatnak be minket. A jelenidejűség az örökkévalóság kifejezője, s a biblikus fogantatás jegyében ez az igeidő a témával koherensen simul a szövegkontextusba.

Az apokaliptika Pilinszkyénél nem az isteni titok fényének kinyilatkoztatása és átadása, hanem saját testének felkínálása azoknak, akik látni akarnak. Az apokaliptikus hangoltság feszültsége a legnyilvánvalóbban az *Apokrif*-ben mutatkozik meg.

A látomás nem elsősorban allegorikus, hanem tárgyias. Ugyanakkor e látomások is tagoltak: szerkezetük összetevője a tárgyias megnevezés, a hasonlat és a metafora. A költői látomások motívikus elemeinek kombinációja (átok, büntetés, ítélet, pusztulás) túldimenzionáltsággal, a lírai én érzelmi felfokozottságával jár együtt. A tárgyias megnevezés kettőssége jellemzi (a véges és a végtelen). A látomásos elemek összetett jelentésánál ér el hatást.

A versben a két világ közül az egyik a földi létezés során tapasztalható világ, a másik pedig Isten, illetve Isten országa, amely a végtelen fizikai tér-idő kontinuummal érintkezik, és amely transzcendens értelmezésben közelíthető meg. Ezen a ponton merül fel a kérdés, hogy a költő hogyan vélekedik Istenről. Nála a vers, mint a végső bizonyosság mozzanatához szorosan kapcsolódik az Isten, mint végső ok gondolata.

A vallásos költő elképzelése mellett megfigyelhető a teológiában való jártassága, amely fölsejlik a versek gondolatkincseiben, a szimbólumokban és saját megnyilatkozásaiban is. Ez a hármasság a misztika mezsgyéjén jelenik meg. A misztika kettős funkciót tölt be: feltárja az élet föloldhatatlan ellentmondásait, ugyanakkor az egységét Istenben szemléli.

Az ember, aki a szeretetre orientálódik, az univerzum centrumába van szögezve. Ez a centrum nem fizikai közép, nem tér és idő, hanem Isten. Az elkötelezettség, az odaadás, a szeretszolgálat dinamikája kerül előtérbe az isteni világrend stációjával.

Pilinszky verseinek közös sajátossága, hogy bennük minden a végső kérdésekre vonatkozik. Ezek a végső kérdések egyetlen individuum végső kérdései. Az emberi élet múlandósága ugyanis minden ember kérdése, ám ő nem partikuláris szorongatottságról beszél, hanem személyes és személytelen közvetlen egységéről, amikor egyetlen individuumot szembesít azokkal a kérdésekkel, amelyek mindannyiunkat érintenek.

Az „Apokrif” nyelvi kietlen, hangulatilag szomorú, csendet és kiszolgáltatottságot megfogalmazó sorai áttetsző tűnékenységgel hirdetik, hogy mindannyiunk élete Krisztus vívódásainak, mártíromságának, sőt akár csodatettének megisméltése. Ezt a lehetőséget magunkban hordjuk, de döntenünk magunknak kell: szabadon és méltón.

„Mert elhagyatnak akkor mindenek.” Ezzel a sorral indul a vers I. része: apokaliptikus kép; a visszafelé fordított világteremtés 7 sorban összefogott története: „Külön kerül” az ég, a föld, a kutyaólak, madárhadak, a kelő nap.

„De virrasztván a számkivetettségben...” feltűnik a személyes büntudat, közben a művészet személytelen feloldását keresi, a költő úgy szeretne ími, mintha hallgatna.

A szabadvers I. részének formai változása az a 12 sor, amely az „ismeritek?”, „tudjátok?”, „értitek?” igealakokkal az emberi lét lelkiismeret-furdalását teszi lehetetlenné, elfelejtethetlenné. A reménytelenség végső stádiumát festi, de akkor: „Így indulok szemközt a pusztulással egy ember lépked hangtalan” – azért, mert mennie kell mégis!

Nemcsak az életöszön ereje támaszt fel Krisztust és embert, hanem a tudatosan vállalt ellenszegülés, a remény, hogy a következő lépés már egy szabad világba vezethet.

Ehhez az akarathoz egy szó is elég, a többi verssor ennek a körülírása, csendjének oltása.

A 2. egység: „Ezért tanultam jámi!/Ezekért a kései, keserű léptekért.” 1. mondatával indul, s teljesebbé válik a 2.-3. verssegységben a szövegegység váltása: a Krisztus-kép egyre erőteljesebben vetődik rá az „ember-figurára”. Ezután a két világ egybecseng, itt már nem érdekes, hogy emberről, Istenről van-e szó. A világ kettőségekben való létezésének megszüntetése a cél, az erre irányuló vágy és akarat a fontos.

A 3. részben visszatér a vers eleji archaikus Biblia-idézethez: „Látja Isten, hogy állok.../Akkor én már mint kő vagyok...” A kegyelem megélése a személytelen ember belső lényegévé vált.

„A végítélet várását táplálja a mélységes valóságvágy. Amennyiben az apokalipszis a nem látható titkoknak a kiderülése; annyiban Pilinszky látása csak ezt a világot látja. Nem lehet választ várva rákérdezni: a lírai én felől semmi feltárható nem mutatkozik. Időtlen, időfölötti, örökkön tartó állapot, amelyben nincs többé történés, lényegi változás. (Németh G. 1985. 435-436.) Pilinszky-nél az apokalipszis ideje időfölötti, időtlen, de van benne történés és változás, amelyet már a Jelenések könyve is sejtet. Az apokaliptika szerint ez az emberi történet utolsó állomása lesz, amelyet felvált Isten örökkévaló országa.

Pilinszky költeményében a látomás nem allegorikus, hanem tárgyias, s a felfokozottság miatt szinte önmaga ellentétébe csap át a személytelenítés művelete miatt. Vagyis egyé, együvé hozza össze, ami egyéb, széttagolt és különböző (a földi létező világa és Isten országa).

Pilinszky a nyelvi jelek sűrítésének, az egyszerűségnek, a „gazdag szegénység” beszédnek ismerője, alkalmazója volt. A versbe kerülő szavak szövevényes hálót alkotva válnak a verségész jelentésének ~ jelentésegyüttesének részeivé.

Szövegtanilag fontos eszköze a szerkesztés, mely nemcsak az aktuális jelentés lehetőségét, de egy / az újfajta beszéd hatását is kelti az olvasóban / értelmezőben.

IRODALOM

Németh G. Béla: Az apokalipszis közelében. Kortárs. 1982.9.

Pilinszky János összes versei. Bp., Osiris Kiadó, 2002.

Tolcsvay Nagy Gábor: A szövegek világa. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.

Török Endre: Beszélgetések Pilinszky Jánossal. Magvető Könyvkiadó, 1983.

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépelt”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot 1 példányban, 12-es betűmérettel, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfelelőzéséről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintsünk el.

Azok a szerzők, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, a számítógéppel írt kéziratot e-mailben küldhetik el.

Nagyon fontos, hogy írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét, valamint irányítószámot lakcímüket.*

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk. Szerkesztőségünkönél is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem őrünk meg és nem is küldünk vissza.